Fredningen

Området omfatter to sammenhængende fredninger, der tilsammen udgør ca. 2100 ha. Den største er Sondrupfredningen i Århus Amt fra 1977, som ved amtsgrænsen støder op til den noget mindre Brigsted Fredning i Vejle Amt fra 1974. Fredningerne har til formål at sikre, at områderne bevares i den tilstand, de henlå i på fredningstidspunktet, således at områdernes karakter opretholdes.

Desuden er Vorsø med omliggende småøer fredet. Vorsø blev købt i 1928 af zoologen Herluf Winges legat, som "Fristed til Fredning af Planter og Dyr, også de såkaldte skadelige". Vorsø har siden ligget som et lukket videnskabeligt reservat, hvor naturen har fået lov til at udvikle sig frit.

Landskabet

Det usædvanligt naturskønne og afvekslende landskab på nordsiden af Horsens Fjord er dannet ved isens og vandets forenede kræfter under den sidste istid. Det langstrakte bakkestrøg, der kan følges fra Haldrup Baunehøj, syd om Søvind og videre til Sondrup og Uldrup Bakker, er en randmoræne, skubbet op af et gletcherfremstød af den Ungbaltiske Is i slutningen af sidste istid.

Fælles for bakkerne i Søvindområdet er også, at de indeholder væsentligt ældre tertiære aflejringer. Det er 40 millioner år gamle, meget kalkholdige, leraflejringer, som geologisk set kaldes Søvind Mergel. Siden merglen blev opdaget i slutningen af 1920-erne er over 30.000 læs gravet op i områdets mange mergelgrave og anvendt til mergling af kalktrængende marker.

Den østlige del af området er præget af Åkær ådal, en tunneldal, der strækker sig fra Horsens Fjord til Norsminde Fjord. Ud mod kysten i øst flader landet ud i et lavt moræneområde med lerjord, Hads Herreds rige landbrugsjorder. Egnen er ganske skovrig, alene Åkær Skovdistrikt omfatter over 400 ha.

De delvist skov- og kratbevoksede Uldrup Bakker, hvis højeste punkt er Blakshøj, 74 m.o.h., er et af Jyllands smukkeste bakkelandskaber.

Langs Horsens Fjord åbner sig en udsigt mod øerne Alrø og Vorsø. Fjorden er meget lavvandet langs kysten og især ud for Vorsø, Sondrup Strand og Uldrup Bakker. Selve strandlinien er ved Sondrup Mose og udløbene af Søvind Bæk og Åkær Å sumpet og lav. De flade engstrækninger, som omgiver disse områder, er hævet havbund fra stenalderhavet. Ud for Uldrup Bakker og Sondrup Strand findes der klinteformationer på op til 10 meters højde.

Flora

I et område med så forskelligartede landskabstræk er planteverdenen naturligvis også meget afvekslende. I 1993 registrerede Århus Amt ca. 450 plantearter, det svarer til omtrent 1/4 af de plantearter, der forekommer i Danmark.

En stor del af egnens skovareal er fredskov med gammel løvskov, heraf for størsteparten Bøg; men der er også strækninger med Eg og Ask. Desuden er der beplantninger med nåletræer, og ved Skablund og Brigsted findes en del store frugtplantager, som bidrager til at give området dets varierede præg.

Langs grøfter i Åkærengene vokser brede bælter af Rød Hestehov med mægtige rabarberlignende blade. Denne skræppeart kaldes også Pestilensurt og benyttedes i middelaldermedicinen som sårlægende middel.

Strandengene langs kysten står i forsommeren med et lyserødt skær fra de mange blomstrene Engelsgræs. Langs marker og veje lyser i højsommeren Snerre, Rødlike og Torskemund. Omkring Udsigtshøjene syd for Trustrup kan man finde den smukke blålilla Opret Kobjælde.

I nærheden af gamle huse finder man arter som Sæbeurt og Humle. Humlen, hvis lange ranker klatrer op ad træernes grene, blev tidligere brugt til ølbrygning.

Fauna

Området har et rigt fugleliv. I Åkærdalen findes arter som Vibe, Rødben og Gul Vipstjert ynglende.
Tårnfalken "muser" over strandengene, som samtidig giver ynglemuligheder for bl.a. Klyde og Dobbeltbekkasin. Ellekrattene langs åen er hjemsted for Nattergal og Sangdrossel. Vorsøreservatet rummer Danmarks næststørste Skarvkoloni med omkring 4.500 ynglende par. Skarverne ses derfor hyppigt langs fjorden, og i træktiden ses flokke af vadere og andefugle, især Edderfugle, Grågæs og Knortegæs, som raster i det lavvandede Fjordområde. Fra Uldrup Bakker kendes Grønspætte, Hvepsevåge, Musvåge og Pirol som ynglefugle.

Besøg ligeledes fugletårnet på Alrø, hvorfra der er fint udsyn til engenes ynglefugle og de foruragerende vadefugle.

Historie

Kysterne langs nordsiden af Horsens Fjord har tiltrukket mennesker helt tilbage i ældre stenalder. Ertebøllekulturens bopladser (4-5000 år f.kr.) med flinteafslag og -redskaber ligger således i stort tal langs kysten, såvel oppe på tørt land langs åløbene, som ude i den fladvandede fjord.

På bakkedragene findes flere fredede gravhøje. Særlig markant blandt disse er de højt beliggende bronzealderhøje Traphøj og Blakshøj i Uldrup Bakker.

Aakær

Herregården Aakær var i middelalderen en adelsgård, som ca. år 1400 kom i Århusbispens besiddelse. Efter reformationen var Aakær i perioder kongeligt len. Ca. 1660 kom Aakær atter på private hænder.
Den nuværende fredede hovedbygning, et smukt trefløjet bindingsværksanlæg på en høj kvadrestenssokkel, menes opført efter svenskekrigene, som afløser for ældre, brøstfældige bygninger, der muligvis oprindeligt har været middelalderlige.

Uldrupgård

Ved foden af Uldrup Bakker ligger den Holstenskprægede Uldrupgård. Gården, hvis bygninger er fredede, er opført i begyndelsen af 1800-årene til fåreavl, et såkaldt "Schäferi", for Aakær gods. Især den ejendommelige stublade med det høje, statelige stråtag over ganske lave mure er med til at give gården dens særpræg.

Glibinggård

Smukt beliggende ud til Møllebæk ligger Glibinggård, som oprindeligt har hørt under Tyrrestrup og er sammenlagt af 4 andre gårde. De nuværende bygninger er opført i 1870-erne efter en brand, - en anselig toetagers hovedbygning og store avlsbygninger i kløvet kampesten.

Fredningerne giver ikke adgang til gårdene, der alle er private.

På Brigsted Mark blev Ann' Klemens offer for Danmarks sidste heksehenrettelse i år 1800. På stedet, der tidligere kaldtes "Heksehøjen", er jorden sandet og rødlig til forskel for den omkringliggende lyse ler. For ikke mange år siden sagde man, at det var hekseblod, der havde givet sandet farve.

Naturpleje

Enge, heder og overdrev har en høj landskabsværdi, der skaber variation og er hjemsted for mange forskellige planter og dyr, der holder af udyrket åbent land. Tidligere blev disse områder græsset, og det er derfor nødvendigt at pleje for at bevare de åbne naturområder.
Siden 1984 har Århus Amt plejet flere områder i samarbejde med lodsejerne.

Andre fredede udflugtsmål
Den sydøstlige del af Århus Amt og den nordøstlige del af Vejle Amt byder på andre fredede naturområder, som er et besøg værd. (Se ovenstående kort).

Jeksendalen - Landskabsfredning
Jelshøj, Tulstrup og Holme Bjerge
Stilling - Solbjerg Sø - Landskabsfredning
Skårup, Båstrup - Landskabsfredning
Fulden - Landskabsfredning
Norsminde Fjord - Yngle og rasteplads for fugle
Rathlousdal - Herregårdslandskab
Horsens Nørrestrand - Landskabsfredning

Skarv

Tegning: Jens Kirkeby

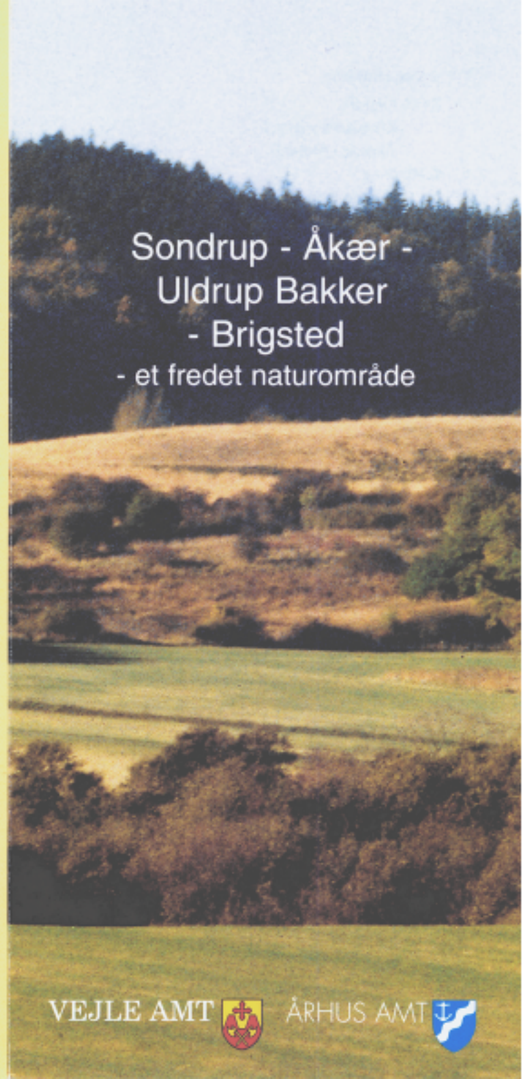

Sondrup - Åkær - Uldrup Bakker - Brigsted

- et fredet naturområde

VEJLE AMT ÅRHUS AMT